

ULOGA HRVATSKIH DOMINIKANACA U KULTURNIM PLANOVIMA KRALJA MATIJE KORVINA

Stjepan Krasić

U hrvatskoj kulturnoj povijesti bilo je dosta proučavano, iako još uvijek nedovoljno, pitanje uloge koju je hrvatskim intelektualcima bio namijenio kralj Matija Korvin u svojim nastojanjima da svoju zemlju izvede iz kulturne zaostalosti, a Budim učini ne samo glavnim gradom svog prostranog kraljevstva nego i snažnim kulturnim središtem. U tim proučavanjima ostalo je mnogo manje poznato da je — osim Petra Pavla Vergerija Starijeg, Ivana Viteza od Sredne, Ivana Česmičkoga, Petra Džamanjića, Feliksa Petančića, Ivana Duknovića, Nikole Modruškoga, Vladislava Gaerba-Vingradskog i drugih hrvatskih intelektualaca i umjetnika¹ — u drugoj polovini XV. st. u Ugarskoj, na Korvinovu dvoru i oko njega, boravilo i djelovalo također nekoliko dominikanaca koji su dali svoj doprinos kulturnom životu Ugarske. Bilo je to vrijeme kada se — kao što je poznato — Hrvatska raspadala pod udarom turskih osvajača s Istoka pa su razni njezini pojedinci, školovani kod kuće ili u susjednoj Italiji, tražili sreću izvan domovine stavljajući svoje talente u službu onih koji su im, u zamjenu za pomoć i zaštitu, bili spremni pružiti mogućnost umjetničkog, znanstvenog ili nekog drugog djelovanja. Naročito pogodno tlo tim ljudima pružala je Ugarska u kojoj je mladi i ambiciozni kralj Matija Korvin ulagao velike napore i materijalna sredstva da je istrгне iz kulturne zaostalosti. Pod utjecajem svojih brojnih prijatelja on se oduševio za humanizam i rene-

sansu shvativši da od tog novog kulturnog i duhovnog pokreta, koji se preko Hrvatske počeo širiti i u Ugarskoj,² može imati znatne koristi i na političkom području. Tako se dogodilo da je Korvin — naročito nakon svoje ženidbe (1476) s Beatricom Aragonskom (1457—1508), kćerkom napuljskog kralja Ferdinanda I. (1458—1494), kada su u Ugarsku počeli u velikom broju dolaziti talijanski humanisti privučeni kraljevom darežljivošću — gotovo posve zanemario borbu protiv Turaka. Uvjerivši se, naime, da je Ugarska preslaba da bez saveza s drugim evropskim državama izbací Turke s Balkana, on se ograničio uglavnom na obranu njezinih granica na jugu, dok ih je istovremeno svim silama nastojao proširiti na sjeveru i sjeverozapadu na račun Češke i Njemačkog Carstva te se tako domoći carske krune.³ Na to su ga naročito poticali talijanski humanisti laskajući mu imaginarnim podrijetlom od rimskih Korvina i dajući mu unaprijed carski naslov.⁴ Njegovi politički apetiti su naročito porasli nakon zauzimanja Beča (1485) kada mu se činilo da se s osvajanjem glavnoga grada carstva ostvaruju njegovi najsmioniji snovi, što se osjetilo i na njegovu odnosu prema kulturi uopće, a posebno prema književnicima, umjetnicima i znanstvenicima koji su ga okruživali. Njemu su kultura i umjetnost trebali poslužiti kao blistav vanjski okvir koji je još više trebao istaknuti i uzveličati njegovu ličnost kao najmoćnijeg i najprosvjećenijeg vladara Evrope. Ta sprega politike i kulture, odnosno stavljanje druge u službu prve, nije bilo, naravno, nipošto Korvinovo otkriće, ali je možda malo drugih vladara koji su tako vješto znali učiniti kulturu sredstvom svoje politike. To je bio glavni razlog što je on tako rado u svom kraljevstvu davao utočište ili je, pak, sam u nj pozivao intelektualce i učenjake iz drugih zemalja trošeći na njih, po ugledu na suvremene talijanske vladare, goleme svote novaca i to ne samo iz državne nego i vlastite blagajne. Među tim ljudima posebno su mjesto zauzimali umjetnici i učenjaci iz hrvatskih krajeva koji su — zahvaljujući snažnom utjecaju humanizma i renesanse iz susjedne Italije — unatoč svim političkim nedaćama, prolazili naročito sretno razdoblje svog kulturnog procvata. Tako se dogodilo da je Ugarska u drugoj polovini XV. st. postala važno stjecište kulturnih djelatnika iz raznih hrvatskih krajeva, slično kao što je to bio Rim u XVII. stoljeću.

U svom nastojanju da unaprijedi kulturni život svoje zemlje Korvin je naročitu pozornost posvećivao podizanju visokog školstva koje je bilo u znatnom zaostatku u odnosu na druge evropske zemlje, poseb-

no u odnosu na Češku i Njemačku koje su mu u mnogim stvarima služile kao uzor, a da se i ne govori o Italiji i Francuskoj koje su u tomu prednjačile na evropskom kontinentu. Ugarska, naime u to vrijeme nije imala nijedno sveučilište. Jedina viša škola postojala je u Pečuhu (Pécs) koju je g. 1360. osnovao Ludovik I. Veliki.⁵ Drugu sličnu školu osnovao je g. 1388. car Sigizmund u Budimu, ali se čini da u Korvinovo vrijeme nije više postojala.⁶ Zbog toga je Korvin, na nagovor Ivana Vi-teza i Ivana Česmičkoga, odlučio nadoknaditi taj nedostatak. U duhu srednjovjekovne prakse on je početkom g. 1465. poslao u Rim posebno izaslanstvo na čelu kojega se nalazi mladi i učeni pečujski biskup Ivan Česmički, da od pape zatraži dopuštenje za osnivanje takve ustanove. Česmički je, naime, ne samo bio čovjek velikog kraljeva povjerenja, nego je također kao nekadašnji student sveučilišta u Ferrari i Padovi najbolje poznao kulturne i političke prilike u Italiji.⁷ Njemu nije bilo teško uvjeriti papu Pavla II. da izda takvo odobrenje.⁸ Bilo je to rođenje najstarije mađarske visokoškolske ustanove u Požunu (danas Bratislavi) pod imenom Istropolska akademija na koju su bili pozvani razni ugledni profesori iz gotovo cijele Evrope, među kojima je vjerojatno najpoznatiji bio njemački astronom Johann Müller iz Königsberga zvan Regiomontanus.⁹

Međutim, novoosnovana Istropolska akademija nije bila ni izdaleka u stanju podmiriti sve potrebe ugarskog kraljevstva za visokoškolskom naobrazbom, pa se uskoro nametnula potreba osnivanja sveučilišta u glavnom gradu Budimu. Ostvarenje te zamisli izgledalo je Korvinu to lakše što je Ugarska dominikanska provincija u samostanu sv. Nikole Budimu¹⁰ najkasnije od g. 1390. imala svoje filozofsko-teološko učilište¹¹ koje je uživalo znatan znanstveni ugled. Ono je, po kraljevoj zamisli, trebalo poslužiti za jezgru budućeg budimskog sveučilišta. Prvi korak u tom smjeru imalo je biti njegovo pretvaranje u generalno dovođenjem iz inozemstva nekoliko vrsnih profesora, čime bi se dobila dva prava fakulteta, jedan filozofski i jedan teološki, kojima bi samo u pogodnom trenutku trebalo dodati pravni da ono stvarno i pravno postane sveučilište.¹² Netko se iz Korvinove blizine — a vidjet ćemo kasnije tko bi to mogao biti — sjetio dvojice dubrovačkih dominikanaca Serafina Bunića i Tome Basiljevića koji su dotle predavali teologiju na padovanskom sveučilištu, a bili su iz Dubrovačke Republike koja je — kao što je poznato — tada priznavala vrhovništvo hrvatsko-ugarskog kraljevstva, pa je postojala opravdana nada da se oni

neće oglušiti na poziv svoga kralja. Njihovo dovođenje u Budim izgledalo je to lakše, što su oni upravo u to vrijeme bili u sukobu s vrhovnim starješinom svoga reda i to — kako se čini — zbog njegovih pokušaja da ograniči neka prava i povlastice generalnog studija dominikanskog reda koje se kao teološki fakultet nalazilo u sastavu padovanskog sveučilišta.¹³ No prije toga pogledajmo malo bolje o kakvim se ljudima radi.

Serafin Bunić rodio se u Dubrovniku g. 1440. kao sin plemića Marina Sarakinova (1417—1457) i Marije Sorkočević Petrove. Mlad je u rodnom gradu ušao u dominikanski red zamijenivši krsno ime Sarakin redovničkim Serafin. Nakon završenog studija gramatike, dijalektike i slobodnih umijeća (filozofije) u matičnom samostanu starješine su ga oko g. 1462. poslale na padovansko sveučilište da studira teologiju. Iz sačuvanih dokumenata tamošnjeg sveučilišta može se lako zaključiti da je brzo napredovao u stjecanju znanja i postizanju akademskih naslova. Godine 1466—1467. bio je kao lektor (*lector*) »učitelj studenata« (*magister studentium*). 8. ožujka 1468. položio je bakalaureatski ispit, a već 19. studenoga iste godine i doktorski.¹⁴ Poslije svega deset dana bio je primljen u profesorski zbor teološkog fakulteta¹⁵ te odmah počeo predavati. Ako imamo u vidu činjenicu da se u tuđini strancima uvijek mnogo teže probijati nego domaćim sinovima, dobivamo približnu sliku o njegovim sposobnostima. Iz još uvijek sačuvane dokumentacije padovanskog sveučilišta vidi se da je on tu predavao teologiju do lipnja 1474. kada je došao u prije spomenuti sukob s vrhovnim starješinom svoga reda Leonardom de Mansuetis koji je 27. lipnja iste godine napisao naredbu o njegovu vraćanju u Dubrovnik. No svega 2 dana kasnije general reda je preinačio tu odluku dopustivši mu da »s knjigama, svojim stvarima i jednim drugom koga on odabere može poći u Ugarsku provinciju da predaje, propovijeda i vrši druga pohvalna djela«.¹⁶ Kako se može naslutiti iz ove neočekivane promjene u držanju vrhovnog starješine dominikanskog reda, Bunić je, očito, morao imati nekog moćnog zaštitnika koji je utjecao na generala reda da promijeni svoju odluku. Vjerojatno nismo daleko od istine ako ustvrdimo da se radilo upravo o Matiji Korvinu koji je — kako ćemo vidjeti kasnije — više puta utjecao na istog generala reda da u prilog svojih štićenika mijenja već donesene odluke. Bilo kako bilo, čini se gotovo sigurnim da je naš Bunić još od ranije bio u pregovorima o svom prijelazu iz Padove u Budim. No zbog nekih poslova kod kuće on je, umjesto u Ugarsku, otputovao u Dubrovnik odgodivši svoj odlazak u

Budim za nešto više od godinu dana. No njemu i izvan Budima nije manjkalo moćnih zaštitnika koji su pazili na svaki njegov korak nastojeći mu ići na ruku. Čim se, naime, saznalo da se on i Basiljević spremaju na povratak kući, odmah su njihovi prijatelji na papinskom dvoru u Rimu i kraljevskom dvoru u Napulju stupili u akciju. Nekoliko kardinala u Rimu i napuljski kralj Ferdinand I. Aragonski odmah su posredovali kod vrhovnog starješine dominikanskog reda u Rimu isposlovavši da Bunića, odmah po povratku kući, imenuje generalnim vikarom reformiranih samostana dominikanske provincije Dalmacije.¹⁷ Pače, general reda mu je, sa svoje strane, priznao sva prava i povlastice koje su uživali doktori teologije.¹⁸ Početkom g. 1475. Bunić je završio službu generalnog vikara reformiranih samostana te odmah bio izabran za starješinu dubrovačkog samostana, ali je uskoro — zbog nekog nesporazuma sa svojim nasljednikom na vodstvu reformiranih samostana Talijanom Bartolomeom iz Alzana kod Bergama — bez pitanja članova dubrovačkog samostana, bio smijenjen s tog položaja. No, niti mjesec dana kasnije, na posredovanje Sv. Stolice, general reda je poništio tu odluku, pa je tako s najvišeg mjesta bila potvrđena valjanost Bunićeva izbora za priora dubrovačkog samostana.¹⁹

Bunićev prijatelj i školski drug Toma Basiljević (de Basilio, de Basileis) rodio se g. 1438. kao sin dubrovačkog vlastelina Nikolina Frankova i Benedikte Gundulić Benkove. S nenavršenih 16 godina života u rodnom je gradu ušao u dominikanski red promijenivši krsno ime Franko u redovničko Toma. Godinu redovničke kušnje (novicijat) obavio je u samostanu sv. Križa na otoku Čiovu kod Trogira. Ne znamo gdje je točno učio gramatiku, retoriku i slobodna umijeća, ali imajući u vidu činjenicu da je bio vrlo nadaren za učenje, pretpostavljamo da je to moglo biti u samom Dubrovniku ili u Zadru gdje je dominikanska provincija Dalmacija već od g. 1396. imala veoma dobro organizirano filozofsko-teološko učilište²⁰. U svakom slučaju, on je oko g. 1462. skupa sa svojim drugom Serafinom Bunićem prešao na padovansko sveučilište gdje je, nakon pohađanja specijaliziranih predavanja iz filozofije i teologije, u mjesecu kolovozu 1467. stekao naslov biblijskog lektora. 8. ožujka 1468. položio je bakalaureatski ispit, a 19. studenoga iste godine — istog dana kad i Bunić — bio je ovjenčan doktorskim vijencem.²¹ Budući da su oba bili izuzetno nadareni, odmah im je bilo ponuđeno da se ne vraćaju kući nego da ostanu u Padovi predavati teologiju, što su oni prihvatili. Da je Basiljević zaista bio ugledan profesor, vidi se po tomu što je 2. srpnja 1474. bio izabran za glavnog uprave-

lja generalnog studija ili dekana teološkog fakulteta (*regens studii generalis*), ali je taj izbor iz nama nepoznatih razloga bio uvjetovan njegovim prihvaćanjem od strane prijašnjeg dekana i utjecajnog profesora Francesca Securo da Nardò.²² No budući da su on i Bunić malo prije toga sudjelovali u prije spomenutom prosvjedu, a možda ga i predvodili, protiv vrhovnog starješine reda, njegov izbor za glavnog upravitelja padovanskog studija ne samo da nije bio prihvaćen nego su oba dvojica bila lišena profesorske službe te im je 27. lipnja 1474. bilo naređeno da se vrate kući.²³ Vjerojatno bi njihova karijera tako i završila da oni na papinskom dvoru u Rimu i kraljevskim dvorovima u Budimu i Napulju nisu imali moćne zaštitnike, pa je general reda već 20. srpnja tu kaznu morao preinačiti u svojevrsnu nagradu dopustivši im da idu u Ugarsku ili kamo su god željeli, i to uz ovlasti koje su se davale samo uglednim i zaslužnim redovnicima.²⁴ Budući da su Basiljević i Bunić u svemu dogovorno radili, nisu odmah otputovali u Budim nego su se skupa vratili kući gdje su im odmah bile povjerene vrlo odgovorne službe u provođenju redovničke reforme. Tako je Basiljević već 21. srpnja iste godine bio imenovan vikarom dubrovačkog samostana koji je bio pod posebnom upravom generalnog vikara reformiranih samostana cijele provincije Dalmacije, ali mu je odmah bilo zajamčeno da ga spomenuti vikar neće moći smijeniti s tog položaja, te su njemu i Buniću udijeljena sva prava i povlastice doktora teologije.²⁵ Godine 1475. 7. veljače Basiljević je bio imenovan generalnim vikarom reformiranih samostana provincije Dalmacije u Dubrovniku, Gružu i Kotoru.²⁶ Iste godine 8. srpnja bio je potvrđen na tom položaju,²⁷ ali nije dugo ostao na njemu jer je — kako ćemo kasnije vidjeti — zajedno s Bunićem već na jesen te godine otputovao u Ugarsku.

Bunićev i Basiljevićev poziv u Ugarsku treba, čini se, dobrim dijelom pripisivati jednom trećem, i to uglednom hrvatskom dominikancu iz Dalmacije koji je u to vrijeme vršio vrlo odgovornu službu na kraljevskom dvoru u Budimu. Riječ je o Antunu iz Zadra koji je među ostalim — kako ćemo poslije vidjeti — bio također zadužen za pronalaznje i dovođenje u Budim istaknutijih profesora svoga reda. Prvi poznati spomen na njega potječe od 11. veljače 1477. kada je general dominikanskog reda naredio fr. Ladislavu iz Gyora da njemu, Antunu iz Zadra, mora isplatiti neki dug od 4 dukata.²⁸ Iz tog se dokumenta, na žalost, ne može ništa poblizje odrediti gdje se u to vrijeme nalazio ni što je dotle radio. Iz drugog sačuvanog dokumenta od 8. rujna iste godine se vidi da je bio član zagrebačkog samostana te da je već bio

bakalaureus kojemu je general reda dopustio da »budimskom sveučilištu«²⁹ može položiti doktorat, i to na način koji odredi Sv. Stolica, te uživati uobičajene povlastice doktora teologije.³⁰ Gdje se dotle nalazio, gdje je pohađao školu i na kojem je generalnom studiju ili sveučilištu kao lektor najmanje dvije godine predavao filozofiju ili teologiju prije nego mu je bilo dopušteno polagati bakalaureatski ispit,³¹ o tomu, na žalost, ne znamo ništa. Zahvaljujući njegovu prijatelju profesoru na budimskom učilištu Nijemcu Petru Nigeru³² znamo da je u to vrijeme na budimskom dvoru bio kraljev kapelan te ispovjednik i duhovni savjetnik kraljice Beatrice Aragonske.³³ Za tu njegovu službu na kraljevskom dvoru znamo i iz drugih suvremenih izvora, u prvom redu iz pisama generala dominikanskog reda Leonarda de Mansuetis koji ga u svom pismu od 9. rujna 1477. zove »ispovjednikom ugarske kraljice« i potvrđuje ga na toj službi,³⁴ što znači da ju je otprije obavljao. I sama ga kraljica Beatrica u jednom svom pismu zove »svojim ispovjednikom«,³⁵ što također potvrđuje i sam kralj u jednom pismu papi Sikstu IV.³⁶ Kada je Antun točno došao u Budim i kada je ušao u službu kraljevskog dvora, danas nije moguće utvrditi. To je, po našem sudu, moralo biti znatno prije, jer je teško zamisliti da bi kralj tako olako i na brzinu uzeo sebi za kapelana skorojevića, i k tomu stranca, te ga ujedno preporučio svojoj mladoj supruzi za ispovjednika i duhovnog savjetnika da ga nije imao prilike temeljito upoznati kao učena, razborita i nadasve povjerljiva redovnika. To odgovorno zaduženje omogućivalo je Antunu ne samo slobodan izlaz iz svog samostana i pristup na kraljevski dvor kad god je to zahtijevala potreba njegove službe, nego i mogućnost da stupi u veoma prisne odnose s kraljevskim bračnim parom. On je kao čovjek njegova najvećeg povjerenja sigurno na nj snažno utjecao kako u pitanjima savjesti tako i na drugim područjima života, posebno znanosti i kulture. Sama činjenica da je kraljica, rođena u Napulju, izabrala našega Antuna za svoga ispovjednika pretpostavlja, po našem mišljenju, da je dobro znao talijanski koji je vjerojatno naučio za vrijeme svog studija u Italiji i gdje je imao mogućnosti dobro upoznati talijanski humanizam. Budući da je i sama kraljica bila kod kuće odgojena u vrlo rafiniranom humanističkom ozračju,³⁷ nije isključeno da je ona Antuna upravo zbog toga izabrala sebi za tu deliktnu i odgovornu službu. Činjenica je da je upravo ona nakon svog dolaska u Budim (1476) umnogome pridonijela da je na kraljevskom dvoru prevladao humanistički duh i renesansna rafiniranost,³⁸ pa je Korvin u njoj imao ne samo odanu suprugu, nego i privr-

ženu suradnicu u svojim kulturnim planovima,³⁹ a obadvoje u Antunu iz Zadra čovjeka najvećeg povjerenja i savjetnika. Koliko je kraljevskom bračnom paru bilo stalo do toga da mu se oduži za njegove usluge najbolje se vidi po tome što nije propuštao nijedne pogodne prilike da mu izrazi svoju zahvalnost. Sačuvalo nam se jedno pismo od 15. kolovoza 1480. kraljice Beatrice svojoj sestri Eleonori Aragonskoj (1450—1493), ženi vojvode od Ferrare Ercolea d'Este, u kojem navodi da prema svom ispovjedniku zbog njegovih vrлина osjeća veliku zahvalnost.⁴⁰ Isto tako je i kralj, sa svoje strane, više puta pokazao dokle je bio spreman ići da svom kapelanu ispuni sve želje, da mu pribavi što veći ugled u njegovu redu i obaspe što većim častima. Iz pisma generala dominikanskog reda Leonarda de Mansuetis od 26. travnja 1479. saznajemo da je »na traženje kralja i kraljice« Antuna imenovao generalnim vikarom budimskog samostana sv. Nikole, izuzevši tako — protiv svih pravila vlastitog reda — najvažniji i najveći samostan Ugarske provincije iz provincijalove vlasti, premda je Antun u to vrijeme bio samo običan redovnik.⁴¹ Mora da se general reda na taj korak teška srca odlučio pod pritiskom ugarskog kraljevskog para znajući vrlo dobro ne samo da se to izričito protivilo pravilima i duhu reda nego i da je to moglo lako dovesti do opasnog rascjepa u Ugarskoj provinciji. Ne znamo da li je to bio tražio sam Antun ili su to kralj i kraljica bili učinili bez njegova znanja. Međutim, reakcija je u Ugarskoj provinciji protiv njega bila tako velika da je general reda već 15. rujna bio prisiljen ne samo poništiti to imenovanje vrativši budimski samostan i njegova novoimenovanog vikara pod vlast provincijala, nego i kazniti Antuna lišivši ga aktivnog i pasivnog prava glasa u budimskom samostanu u kojem je od tada mogao samo stanovati.⁴² No, ni Antun ni njegovi kraljevski zaštitnici nisu sjedili prekriženih ruku pa su postigli da je isti general reda 30. travnja 1480. preinačio prijašnju odluku izuzevši Antuna kako ispod provincijalove vlasti tako i ispod bilo kojeg drugog redovničkog poglavara nižeg od samog vrhovnog starješine reda, ali mu je pri tom postavio uvjet da se ne smije više miješati u unutrašnju politiku reda. Tom prilikom mu je čak dodijelio dva druga redovnika, jednog svećenika i jednog brata suradnika, da mu budu u svemu na usluzi⁴³ izjednačivši ga u tomu samo s biskupima koji su bili uzimani iz reda. Njegov sudrug u budimskom samostanu i profesor na generalnom studiju Petar Niger nalazi mnogo lijepih riječi o njegovim ljudskim, redovničkim i intelektualnim vrlinama, pa se može lako shvatiti koliko su bile osnovane riječi Matije Korvina kad ga

je — kao što ćemo vidjeti poslije — predstavio papi Sikstu IV. za biskupa kao »dostojna muža, provjerena života i učenosti«.

No ono što nas ovdje posebno zanima prije svega je Antunova uloga na generalnom studiju dominikanskog reda u Budimu. On je — uza sva zaduženja na kraljevskom dvoru — imao svoje obveze na generalnom učilištu Ugarske provincije u samostanu sv. Nikole na kojemu je istovremeno pohađao specijalizirana predavanja iz teologije pripremajući se za polaganje doktorata i predavao neke teološke predmete polaznicima nižeg teološkog tečaja. Potvrdu za to nalazimo u jednom pismu generala reda Leonarda de Mansuetis od 21. rujna 1477. u kojem ga zove »budimskim bakalaureusom«⁴⁴ što pretpostavlja upravo takvo zaduženje na generalnom studiju. Bakalaureat je u dominikanskom redu bio drugi akademski stupanj ili međustupanj između lektorata i doktorata. Nosili su ga lektori koji još nisu bili doktori, ali su imali pravo na generalnim učilištima predavati filozofiju, Sveto pismo ili sustavnu (moralnu i dogmatsku) teologiju u svrhu postizanja doktorata iz teologije.⁴⁵ Uostalom, sam njegov dolazak iz Zagreba u Budim bio je po svoj prilici prije svega u vidu njegova polaganja doktorata, za što je — kako smo vidjeli — 8. rujna 1477. dobio odobrenje od generala reda. Prije postizanja takvog odobrenja trebao je, po pravilima dominikanskog reda, na jednom takvom učilištu više godina istovremeno učiti i predavati, što znači da je bio došao u Budim najkasnije g. 1473. Na temelju onoga što znamo iz sačuvanih dokumenata čini se gotovo sigurnim da on taj doktorat nikada nije položio nego da je barem do g. 1480. kao bakalaureus predavao na generalnom studiju.⁴⁶ No njegova se djelatnost na tom učilištu nije time iscrpljivala. Njega je, čini se, kralj bio također zadužio za pronalaženje i dovođenje u Budim stranih profesora koji su bili u stanju podići znanstveni ugled filozofsko-teološkom učilištu Ugarske dominikanske provincije u vidu njegova proglašenja generalnim studijem i pretvaranja u sveučilište. U tom smislu je dragocjena izjava prije spomenutog njemačkog dominikanca Petra Nigera koji u posveti svog djela *Clipeus thomistarum* kralju Matiji Korvinu izričito navodi da ga je Antun doveo na budimski generalni studij, i to od samog njegova ustanovljenja.⁴⁷ Iako Niger ne kaže da li je Antun učinio na vlastitu pobudu ili na kraljev zahtjev, čini se gotovo sigurnim da to nije mogao učiniti na vlastitu ruku. Dovođenje u Ugarsku iz jedne druge države tako uglednog profesora kakav je bio Niger bilo je prije svega spojeno sa znatnim materijalnim

troškovima koje je teško mogao podmiriti budimski generalni studij, a Antun, osim toga, kao obični bakalaureus sigurno nije imao te vlasti. Uostalom, da to nije bila zasluga Matije Korvina, ne vidi se zbog čega bi Niger uopće to spominjao u posveti svog djela ugarskom kralju. Kralj je — kako u istoj posveti ističe Niger — ne samo podigao taj provincijalni studij na razinu generalnoga, nego je obilno doprinio iz svoje blagajne za izdržavanje njegovih profesora i studenata pokrivajući sve njihove troškove za hranu, odijelo, posteljinu itd.⁴⁸ Ako je, dakle, Antun bio ovlašten čak iz Njemačke dovesti u Budim jednog tako uglednog profesora kakav je bio Niger, nije teško zaključiti da je to činio i u drugim slučajevima, posebno kada se radilo o njegovim sunarodnjacima Serafinu Buniću i Tomi Basiljeviću. No pogledajmo kada su oni stigli u Budim i što su tamo radili.

Bunić i Basiljević su nakon povratka iz Padove u Dubrovnik g. 1474. uglavnom bili na odgovornim položajima uprave reformiranih samostana provincije Dalmacije. U Ugarsku su otputovali krajem ljeta ili početkom jeseni sljedeće godine. 18. studenoga 1475. general dominikanskog reda je Basiljeviću imenovao zamjenika na upravi reformiranim samostanima u Dubrovniku tako da je on bezbrižno mogao krenuti na put.⁴⁹ Međutim, dok nam se o njegovoj djelatnosti u Budimu nije, na žalost, sačuvao nijedan suvremeni dokument, o njegovu prijatelju Buniću znamo nešto više. Kako se vidi iz spisa vrhovne skupštine dominikanskog reda održane g. 1478. u Perugi, Bunić je te godine bio imenovan glavnim upraviteljem ili dekanom generalnog učilišta u Budimu,⁵⁰ što svjedoči o njegovim vrlinama i dokazanoj sposobnosti. Dubrovački povjesničar i član istog samostana Serafin Crijević (1686—1759) tvrdi da su Bunić i Basiljević — pored predavanja na budimskom generalnom učilištu — bili u velikoj milosti kod kralja i njegovi savjetnici u upravljanju kraljevstvom.⁵¹ No bez obzira na to što su sve oni točno radili u Budimu, iz sačuvane dokumentacije se vidi da su tamo ostali nepune četiri godine. Odlukom generala reda Leonarda de Mansuetis oni su 26. ožujka 1479. bili opozvani iz Ugarske i vraćeni u matičnu provinciju Dalmaciju.⁵² Ovako odrešitu naredbu vrhovnog starješine reda da ova dva ugledna redovnika prekinu uspješnu profesorsku karijeru i vrate se kući moguće je razumjeti jedino u svjetlu velikih napora provincije Dalmacije na provođenju redovničke reforme. Budući da su Bunić i Basiljević bili njezini gorljivi zagovornici, vjerojatno je u tom trenutku u provinciji Dalmaciji ponestalo istaknutijih i sposobnijih redovnika koji su je bili u stanju predvoditi i provoditi,

pa je uprava provincije preko generala reda bila prisiljena zatražiti njihovo vraćanje kući. U prilog toga zaključka govori i činjenica da su oni i prije i poslije odlaska u Ugarsku u svojoj provinciji obavljali odgovorne službe, pa o nekoj njihovoj slučajnoj kazni ne može biti ni govora. Bunić je iza toga još 8—9 godina proveo na raznim dužnostima u svom samostanu u Dubrovniku pišući djela skolastičke teologije koja su se kasnije izgubila.⁵³ Za razliku od njega Basiljević je doživio duboku starost proživjevši još pune 33 godine i istaknuvši se kao ugledan član svoje redovničke zajednice i kao diplomat Dubrovačke republike koja je znala korisno upotrijebiti njegovo poznavanje prilika u Ugarskoj i prijateljske veze koje je tamo bio sklopio. Da su on i Bunić zaista uživali poseban ugled na kraljevskom dvoru u Budimu pokazuju dva pisma kojima su g. 1478. kralj Matija Korvin i papinski legat u Ugarskoj⁵⁴ posredovali u njihovu korist kod senata Dubrovačke republike zbog nekih njihovih poslova.⁵⁵ Očito je najvišim državnim i crkvenim poglavarima u Ugarskoj bilo stalo do toga da zadovolje tu dvojicu profesora iz Dubrovnika i da ih nagrade za postignute zasluge. Te je njihove dobre odnose s hrvatsko-ugarskim kraljem Dubrovačka Republika znala vješto iskoristiti kad se radilo o njezinim državnim poslovima koje nije bilo moguće riješiti na drugi način. U potvrdu toga navest ćemo samo jedan primjer. Vodeći računa o Basiljevićevim vezama na ugarskom dvoru dubrovački mu je senat u veljači 1487. povjerio važan diplomatski zadatak u Veneciji kamo je bio stigao Korvinov poslanik nagy-varadski biskup Ivan Prostani⁵⁶ da njegovim posredovanjem isposluje opozivanje zabrane plovidbe i trgovine dubrovačkim trgovcima koje je za cijelo svoje područje bila uvela Mletačka Republika. Njemu je prije polaska na put bilo stavljeno na raspolaganje 400 dukata da njima, ako zatreba, pridobije naklonost onih koji su odlučivali o tako važnoj stvari.⁵⁷ Izbor Basiljevića za tako delikatan diplomatski posao bio je zaista hrabar čin vlade Dubrovačke Republike, budući da je on otprije bio poznat kao velik protivnik miješanja mletačkih vlasti u crkvene poslove i uopće širenja mletačkog utjecaja na Jadranu. On se nakon svog povratka iz Ugarske bio naročito predano zalagao za odvajanje dominikanskih samostana na dubrovačkom području u odnosu na provinciju Dalmaciju koja je bila izložena miješanju mletačkih vlasti u njezinu upravu. Da to ostvari on je ljeti 1486. predvodio delegaciju svojih samostana u Veneciju gdje je zasjedala vrhovna skupština dominikanskog reda postigavši da tim samostanima bude priznata samostalnost. Pače, 10. srpnja 1486. on je bio imenovan

prvim generalnim vikarom samostalne Dubrovačke kongregacije sa svim pravnim ovlastima s kojima je raspolagao jedino vrhovni starješina reda.⁵⁸ Nakon toga on je, u ime vlade Dubrovačke Republike, radio i na odvajanju Stonske od Korčulanske biskupije koristeći u tu svrhu svoje veze u Rimu, zbog toga što je postojala opasnost da se mletačke vlasti posluže korčulanskim biskupom, koga su same imenovale, za rovarenje protiv dubrovačkog suvereniteta na poluotoku Pelješcu. Zbog tih zasluga dubrovački senat ga je — u očekivanju stvarnog odvojenja — 24. studenoga 1509. imenovao stonskim biskupom.⁵⁹

Međutim, dok je Basiljević za svoje zasluge za Dubrovačku Republiku bio samo imenovan, Antun iz Zadra je za zasluge stečene na budimskom dvoru bio ne samo imenovan nego i potvrđen za biskupa. On je kao čovjek najvećeg kraljeva povjerenja 10. lipnja 1478. isposlovao od generala svog reda da »može prihvatiti biskupsko dostojanstvo ako mu ga podijele kralj i kraljica« bez gubitka prava i milosti svoga reda do kraja svog života⁶⁰. Ta nova povlastica ne samo predstavlja još jedan ustupak generala reda Antunovim aspiracijama, nego ujedno pokazuje dokle se prostirala sjena njegovih kraljevskih zaštitnika koji su svog štitićenika željeli nagraditi za vjernu i odanu službu. Samo se radilo o tomu gdje i kada će u prostranom hrvatsko-ugarskom kraljevstvu ostati upražnjenom neka biskupska stolica da ona bude njemu dodijeljena. Čim je u Budim doprla vijest o smrti modruškog biskupa Nikole Makičića u Rimu, odmah se kraljica Beatrica dala na posao da tu biskupsku stolicu osigura svom štitićeniku objasnivši svoje zauzimanje za nju u pismu od 15. kolovoza 1480. svojoj sestri vojvotkinji od Ferrare njegovim vrlinama i iz posebnom ljubavlju prema njemu⁶¹.

Slučaj je htio da je papa Siksto IV — prije nego mu je ona uspjela predstaviti svoga kandidata — već bio odredio za istu biskupsku stolicu dubrovačkog franjevca fra Kristofora obavijestivši o tomu ugarsko-hrvatskog kralja posebnim pismom po drugom dubrovačkom franjevcu fra Marijanu. Papin je poslanik zajedno s tim nosio i pisma nekih kardinala, u prvom redu papina nećaka Giuliana della Rovere, kasnijeg pape Julija II, čiji je kapelan bio fra Kristofor iz Dubrovnika. Vijest o tom imenovanju neobično je razjarila Matiju Korvina ne samo zbog toga što ga je smatrao uvredom svojoj kraljevskoj supruzi koja je za taj položaj bila odredila svog odanog ispovjednika i duhovnog savjetnika, nego što je to smatrao gaženjem patronatskog prava ugarskog kraljevstva⁶². Zato je odlučio da pozivajući se na to pravo poništi ime-

novanje fra Kristofora. U želji da ipak na miran način izgladi spor sa Sv. Stolicom poslao je u Rim kninskog biskupa Nikolu i varadinskog prepošta Ivana Viteza s pismom od 15. svibnja 1480. da tu stvar urede na najbolji način⁶³.

Ujedno je pisao i papinu nećaku Giulianu della Rovere naglasivši da se ni u kojem slučaju neće odreći svog patronatskog prava na modrušku biskupiju istaknuvši da su Madžari neobično osjetljivi na svoja prava za koja su spremni prije umrijeti nego ih se odreći. Koliko je Korvinu bilo stalo do tog prava pokazuje njegova spremnost da fra Kristoforu povjeri bilo koju drugu biskupiju u zamjenu za modrušku⁶⁴. Pisao je u vrlo oštrom tonu i fra Kristoforu upozorivši ga da ne radi protiv mađarske časti i prava jer da nikada neće ostvariti svoju želju da postane modruški biskup. Pozvao ga je da se dobrovoljno odrekne te biskupije, jer da je on, kralj, neće prepustiti nikomu koga sam nije izabrao. Na kraju mu je ipak preporučio da kao Dubrovčanin ima povjerenja u svog kralja koji zna biti darežljiv⁶⁵. No fra Kristofor je — umjesto da udovolji kraljevoj želji — počeo protiv njega rovariti kod svog zaštitnika kardinala Giuliana della Rovere koji je nagovorio svog strica Siksta IV. da ostane nepopustljiv prema zahtjevima ugarskog kralja. Tako se dogodilo da je papa 26. svibnja 1480. potpisao breve imenovanja fra Kristofora modruškim biskupom⁶⁶. To je, razumije se, još više razljutilo ugarskog kralja koji je malo iza toga uputio papi pismo u kojemu mu je službeno predstavio Antuna iz Zadra za modruškog biskupa tražeći da ga potvrdi. U svom pismu Korvin je dao oduška gnjevu na kardinala della Rovere optuživši ga za zakulisne spletke i zaprijetivši samomu papi slijedećim riječima: »Vaša Svjetlost dobro zna da su Madžari po svojoj naravi i po svojim običajima spremni po treći put napustiti katoličku vjeru i vratiti se na poganstvo nego dopustiti da Sveta Stolica podjeljuje crkvene nadarbine (njihova) kraljevstva ne vodeći računa o kraljevskom pravu predstavljanja i imenovanja⁶⁷. Da se iz ovog spora ne izleže veće zlo i da zbog toga ne nastane sablazan, imajući u vidu ono što se protivi mom pravu i staroj slobostini moga kraljevstva, što je pokušala Vaša Svetost, izabrao sam — u snazi svog patronata koji imam i u drugim biskupijama svoga kraljevstva — na spomenutu modrušku biskupiju časnoga i pobožnog muža fra Antuna iz Zadra, ispovjednika Prejasne kraljice, svoje predrage supruge, koga također predstavljam Vašoj Svetosti kao dostojna muža, prokušana u ponašanju i učnosti, moleći Vašu Svetost da se — bez obzira na bilo koju stvar koja bi se tomu protivila — na moje predstavljanje koje činim po pravu, reče-

nog Antuna iz Zadra apostolskom vlašću udostoji potvrditi za biskupa spomenute modruške biskupije i da tomu ne pravi bilo kakvu teškoću, jer može biti sigurna da nitko drugi, tko na tomu radi, osim njega koga smo mi izabrali, to neće nikada postići, makar ta biskupija ostala bez svog biskupa«⁶⁸. Pismo slična sadržaja uputio je i kardinalskom zboru u kojem je ne samo izjavio da neće nikada dopustiti bilo kakvo miješanje Sv. Stolice u stvari svoga kraljevstva, nego je i zaprijetio: »Neka Njegova Svetost zna, i mora znati, da je mađarski narod spremniji utrostručiti dvostruki križ, simbol kraljevstva, nego dopustiti da crkvene nadarbine i službe, koje po pravu pripadaju (ovoj) kruni, podijeljuje Sv. Stolica. Zato se ne treba čuditi ako se mi, kada Sveta Stolica gazi naša prava, osjećamo uvrijeđenima i nastojimo ih braniti . . .⁶⁹. Ovako žestoke riječi i teške uvrede papi nije lako naći u povijesti diplomacije onoga doba. No, poznavajući Korvinu žestoku čud papa ipak nije uzeo za ozbiljno njegove prijetnje, svjestan da se radi o jednom od najjedanijih evropskih vladara Katoličkoj crkvi i da su one imale jedinu svrhu iznuditi od Sv. Stolice imenovanje njegova prijatelja za modruškog biskupa. U tom neobičnom natjecanju čiji će kapelan, da li kraljev ili kardinalov, sjesti na tu ne baš posebno udobnu ni bogatu biskupsku stolicu, pobjedu je na kraju ipak odnio kraljev. Kako se vidi iz jedne odluke generala dominikanskog reda Salva Casette od 10. travnja 1482., Antun iz Zadra je na kraju te duge i oštre borbe bio potvrđen i posvećen za modruškog biskupa⁷⁰. Njegovu su parniku Kristoforu iz Dubrovnika, koji nipošto nije zadovoljan takvim razvojem događaja, nije ostalo drugo nego čekati pogodniji trenutak da — uz podršku napuljskog kralja Ferdinanda Aragonskoga, Korvinova tasta — g. 1483. bude imenovan Antunovim nasljednikom⁷¹ nakon njegove smrti koja se dogodila, kako se čini, između 16. srpnja i 18. rujna 1483.⁷²

To Antunovo imenovanje modruškim biskupom, kao i povratak kući Serafina Bunića i Tome Basiljevića, nije nipošto značio kraj prisutnosti hrvatskih dominikanaca na generalnom studiju u Budimu. Ako i zanemarimo činjenicu nazočnosti na tom studiju studenata i profesora iz kraljevstva Hrvatske i Slavonije na koje se protezala Ugarska provincija dominikanskog reda, za još najmanje dva dubrovačka dominikanca znamo da su u to vrijeme boravila u Budimu. Prvi je od njih bio Luka Martinušić koji je od g. 1475. studirao u Perugi i Napulju gdje je završio osnovni ili »materijalni« tečaj teologije. Da bi mogao položiti doktorat on je, po nastavnom planu dominikanskog reda, na generalnom studiju u Budimu upisao viši ili »formalni« tečaj koji se sastojao od istovremenog po-

hađanja specijaliziranih predavanja iz teologije i predavanja koja su slušaoci višeg tečaja držali polaznicima nižeg tečaja kroz najmanje 6—8 godina⁷³. Tako je Martinušić, čim ga je 12. srpnja 1479. general reda Leonardo de Mansuetis iz Napulja premjestio u Budim, bio prve godine imenovan »učiteljem studenata« čija se dužnost sastojala u predavanju nekog teološkog predmeta polaznicima nižeg tečaja i nadzora nad njihovim napredovanjem u učenju, a druge godine su mu istim studentima bila povjerena predavanja iz Sv. pisma⁷⁴.

Istoga dana kada i Martinušić bio je, zbog istog razloga, poslan u Budim također Martin Bunić Nikolin, vjerojatno Serafinov nećak, koji je prije toga studirao teologiju u Napulju i Rimu⁷⁵, pa ga s pravom, jednako kao i Martinušića⁷⁶, možemo ubrojiti u »studente-profesore« generalnog studija u Budimu⁷⁷.

Kulturni i znanstveni uspon jednog naroda dug je i složen proces koji ovisi o mnoštvu najraznovrsnijih čimbenika i nije ga moguće uvijek do kraja sagledati. Veliki kulturni uspon koji je doživjela Ugarska na prijelazu iz srednjega u novi vijek plod je velikih napora njezina prosvijetljenog kralja Matije Korvina da je istrgne iz zaostalosti u odnosu na druge naprednije narode služeći se pri tom učenjacima i umjetnicima iz drugih naroda i država. U tom kulturnom usponu mađarskog naroda na odlučujući su način sudjelovali brojni znani i neznani hrvatski humanisti davši mu svoj stvaralački doprinos kako dlijetom i kistom, tako perom i živom riječju, i to upravo u trenutku kad se njihova domovina raspadala pred najezdom osmanlija. Među te humaniste treba ubrojiti i nekolicinu dominikanaca na generalnom studiju svoga reda i na kraljevskom dvoru u Budimu. Zbog jednoga se od njih kralj Matija Korvin — iako s prizivanjem određenih načela — nije ustručavao ući u nečuveno oštar sukob s papom Sikstom IV. Njihov se doprinos kulturi mađarskog naroda mora vrednovati u svjetlu općih prilika u kojima se on, a naročito njegovo školstvo nalazilo na kraju srednjeg vijeka. Pretvaranje običnog nižeg učilišta jedne redovničke pokrajine u generalno učilište, koje je bilo otvoreno za sve i na kojemu su se učile sve tada poznate humanističke, filozofske i teološke discipline, predstavlja nesumnjiv kvalitativan skok naprijed ne samo u povijesti Ugarske dominikanske provincije nego i mađarskog naroda uopće. Ne smijemo, naime, zaboraviti da su takva učilišta u srednjem vijeku obično bila jezgre sveučilišta. I budimsko je generalno učilište, po zamisli Matije Korvina, imalo tu namjenu. Mađarski se povjesničari spore oko toga je li ono ikada preraslo u pravo sveučilište. Jedina stvar je ipak sigurna: poslije Korvinove smrti (1490) nestalo je jed-

ne snažne i prosvijetljene ličnosti koja je imala njegovo gledanje na politiku i kulturu svoga kraljevstva. Umjesto toga zaredale su dinastijske borbe i neredi koje su odvele kraljevstvo na rub propasti. Stvaranje samostalnog i djelotvornog visokog školstva kao bitnog preduvjeta svakog drugog napretka dug je, složen i skup proces koji nije moguće ostvariti bez snažne državne podrške⁷⁸. Koliko je pouzdana tvrdnja Serafina Crijevića da su Bunić i Basiljević bili također korvinovi savjetnici u državnim poslovima, o tomu danas, na temelju nama poznatih dokumenata, ne možemo ništa određenije reći. No bez obzira na to, uloga hrvatskih dominikanaca u kulturnim planovima kralja Matije Korvina i uopće u kulturi ondašnje Ugarske ni u kojem slučaju se ne ograničava na ono što o njoj sa sigurnošću znamo na temelju gotovo slučajno sačuvanih dokumenata. Nesumnjivo je, naime, da su hrvatski dominikanci općenito, a posebno oni u Dubrovniku, krajem XV. i početkom XVI. st. bili dobro povezani kako sa samim kraljevskim dvorom, tako i s generalnim studijem u Budimu⁷⁹. O tomu, posredno, ali ipak rječit, svjedoči oltar triju mađarskih svetaca iz kraljevske kuće Arpadovića: Stjepana (997—1038), Emerika (1000/1007—1031) i Ladislava (1077—1095) u dvorani kapitula dominikanskog samostana u Dubrovniku podignut u to vrijeme⁸⁰, što je bio vjerojatno jedinstven slučaj u južnim hrvatskim krajevima. U tom smislu treba također, po našem mišljenju, protumačiti činjenicu da su poslije mohačke bitke g. 1526. upravo u taj samostan prenesene moći glave i neraspadnute ruke prvog mađarskog kralja sv. Stjepana⁸¹ koje su se dotle kao najveće mađarske svetinje čuvale u Budimu. Budući da ne postoje nikakvi dokazi o tomu da su vodeći političari ili crkveni velikodostojnici poslije te tragične bitke tražili utočište u dalekom u Dubrovniku, sam se od sebe nameće zaključak da ih je tamo donio neki dubrovački dominikanac koji je dotle imao neku važnu službu na kraljevskom dvoru u Budimu i kojemu su, u trenutku rasula kraljevstva, one bile povjerene na čuvanje.

BILJEŠKE

¹ Začetnik humanizma u Ugarskoj bio je Petar Pavao Vergerije koji je izvršio vrlo važan utjecaj na Ivana Viteza, Vitez na Česmičkoga itd. O tomu pišu autori velike monografije o Korvinovoj knjižnici: »Wer die Herausstellung der humanistischen Persönlichkeit des Joannes Vitez erklären

kann, der hat zugleich den Schlüssel zum Geheimnis des ungarischen Quattrocento«. »Ohne Vergerio gibt es keinen Ioannes Vitez, ohne Iohannes Vitez keinen Janus Pannonius, und ohne die beiden gibt es den weltberühmten humanistischen Hof des Königs Matthias nicht, das, was man mit berechtigtem Stolz ungarisches Quattrocento nennen kann« (*Bibliotheca Corviniana. Die Bibliothek des Königs Matthias Corvinus von Ungarn* [s.l.], Corvina Verlag [1969], str. 14 i 30).

² O tomu v. Tibor Kardos, *Dalmacia, a magyar humanizmus kapuja* [Dalmacija, vrata madžarskog humanizma], Apollo V, 26—38; *Bibliotheca Corviniana. Die Bibliothek des Königs Matthias Corvinus von Ungarn*, str. 13—15.

³ Ferenc Eckhart, *Storia della nazione ungherese*, Milano 1929, str. 88—89.

⁴ Alberto De Berzeviczy, *Rapporti storici fra Napoli e l'Ungheria nell'epoca degli Aragonesi (1442—1501)*, Napoli 1928, str. 14—15. Na naslovnim stranicama brojnih rukopisa koji su u to vrijeme pisani po njegovoj narudžbi uz kraljevski grb javljaju se inicijali M(atthias) A(ugustus) namijenjeni budućim naraštajima kao dokaz da su pripadali »caru« Matiji Korvinu (usp. Guglielmo Frankó — Giuseppe Fógel — Paolo Gulyas — Edit Hoffmann, *La Biblioteca di Mattia Corvino re d'Ungheria*, Budapest, Editrice L'Accademia di Santo Stefano, 1927, str. 18. U predvorje svoje knjižnice Korvin je dao postaviti globus koji je prikazivao položaj zvijezda u trenutku svoga osvajanja Češke (ondje, str. 13).

⁵ Radi se — kako se čini — o učilištu dominikanskog reda koje je po odobrenju pape Urbana V. g. 1367. bilo proglašeno generalnim *Studium generale* pa su ga mogli posjećivati i svjetovnjaci (usp. Péter Sárközy, *Un ruolo dell' Università di Bologna e del Collegio Ungaro-Illirico nella storia culturale ungherese*: Annali del Colegio Ungaro-Illirico di Bologna 1553—1764, a curadi G. P. Brizzi e M. L. Accorsi. Bologna, Editrice CLUB, 1988, str. XLV—XLVI). Neki ga madžarski povjesničari smatraju prvim ugarskim sveučilištem (Gy. Székely, *A pécsi ésóbudai egyetem alapítása a középkori egyetemlétesítések összefüggésében*: Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, Pécs 1969, str. 155—174), što je u suprotnosti s izjavom pape Pavla II. sadržanom u njegovu pismu od 1. VI. 1465. koji tvrdi da u to vrijeme u Ugarskoj nije postojao nijedan »generalni studij« (usp. bilj. 8).

⁶ Paulus Walleczky, *Tentamen historiae litterarum sub rege gloriosissimo Matthia Corvino de Hunyad in Hungaria*, Lipsiae 1768, str. 58.

⁷ O tom poslanstvu v. Abel Jenő, *Egyetemeink a középkorban*, Budapest 1881, str. 27.

⁸ U svom odgovoru od 1. lipnja 1465. papa, između ostaloga, navodi: »Sane exhibita nobis pro parte charissimi in Christo filii nostri Matthiae regis Hungariae illustris petitio continebat, quod in regno Hungariae, licet amplo et fertili, non viget aliquomodo studium generale. [...] Quare dictus rex nobis dixit humiliter supplicandum, ut in eodem regno generale studium erigendi, et alias, in praemissis providendi facultatem concedere dignemur« (n. dj. str. 54—55).

⁹ Paulus Wallaczky, n. dj. str. 43; Czászár Mihály, *Az Academia Istropolitana. Tatyas király pozsonyi egyeteme*, Pozsony 1914.

¹⁰ O tom samostanu vidi: Sigismundus Ferrarius, *De rebus Hungaricae Provinciae Ordinis Praedicatorum*, Vienae Austriae 1637, str. 511—512.

¹¹ U dominikanskom redu je postojalo više vrsta škola ili učilišta: 1. samostanske humanističke škole u kojima se predavao latinski, gramatika i logika kao priprema za upis u samostanske filozofsko-teološke škole; 2. samostanske filozofsko-teološke škole u kojima se predavala filozofija i teologija za izobrazbu članova vlastitog samostana. Po svojoj naravi su bile javnog karaktera, pa su ih, osim članova dotičnog samostana, mogli pohađati i drugi, bez obzira na to radilo li se o klericima ili svjetovnjacima; 3. provincijska teološka učilišta koja su polaznicima samostanskih škola na razini jedne redovničke provincije pružala višu izobrazbu; 4. provincijska učilišta za jezike, koja su postojala u tzv. misijskim provincijama za pripremanje vlastitih članova za djelatnost na području grčkog, arapskog ili hebrejskog jezika i 5. generalna učilišta ili studiji (*studium generale*) koja su predstavljala najviši stupanj u obrazovnom sustavu reda. Na njima su se predavali svi poznati predmeti iz filozofije i teologije, a obično su imala pravo podijeljivati više akademske naslove kao što su lektorat (*lectoratus*), bakalaureat (*baccalaureatus*) i doktorat (*doctoratus* ili *magisterium in sacra theologia*). Isključivo pravo njihova osnivanja imali su vrhovni starješine reda (»generali«) i vrhovne skupštine. Budući da su po svojoj naravi imali opće značenje, svaka je provincija reda imala pravo na bilo koji od njih poslati po 2—3 svoja studenta, a bio je dopušten upis i »vanjskim« studentima (usp. S. Kراسić, *Filozofsko-teološki studij dominikanskog reda u Zadru (1396—1806)*: *Zadarska revija*, god. XXXVI/1987, br. 1—2, str. 6—10).

¹² O tom Korvinovu planu piše mađarski povjesničar F. Banfi: »Mattia Corvino sin dal 1462 tendeva di fondare nel suo regno un'università, ma prima di realizzare tale progetto volle dare un maggiore sviluppo allo studio generale dei domenicani, nel convento di S. Niccolò di Buda, considerato da lui come facoltà teologica dell'università da istituire« (*Antonio da Zara O.P., confessore della regina Beatrice d'Ungheria*: Archivio storico per la Dalmazia, XXVI, 1938, str. 7—8). Slično piše i drugi mađarski povjesničar Béla Ivány: »Bei uns in Ungarn war bisher die irrtumliche Meinung verbreitet, dass die Ofner Universität durch Ungarns grossen König, Mathias Corvinus gegründet worden sei. Diese Gründung der Universität wird seitens der ungarischen Gelehrten so dargestellt, als ob König Mathias Corvinus die bereits errichtete Universität den Dominikanern zur Instandhaltung übergeben habe. Doch verhält sich di Sache nicht ganz so, denn das Ofner Studium generale fungierte scheinbar schon im Jahre 1390 (oder sogar noch früher); damals assigniert der Orden bereits causa studii fratres hieher« (*Bilder aus der Vergangenheit der ungarischen Dominikanerprovinz* (Melanges Mandonnet. Etude d'histoire littéraire et doctrinale du moyen age, tome II), Paris 1930, str. 459). Da je to učilište doista već od g. 1390. bilo generalno to autor ne potkrepljuje nijednim uvjerljivim dokazom.

¹³ O tomu v. pobliže u Lucio Gargan, *Lo studio teologico e la biblioteca dei Domenicani a Padova nel Tre e Quattrocento* (Istituto per la storia dell'Università di Padova), Padova, Editrice Antenore, 1971, str. 18.

¹⁴ G. Brotto — G. Zonta, *Facoltà di teologia dell'università di Padova*, Padova 1922, str. 249; L. Gargan, n. dj. str. 121.

¹⁵ L. Gargan, n. dj. str. 169.

¹⁶ »Magister Seraphinus de Ragusio habuit licentiam ire ad provinciam Ungariae cum libris et rebus suis et uno socio sibi grato ad legendum et predicandum et alia opera laudabilia exercendum. 29 iunii (1474). Nullus inferior molestet« (S. Krasić, *Regesta pisama generala dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku (1392—1600)*: Arhivski vjesnik. god. XVII—XVIII (Zagreb 1974—1975), str. 172—173, br. 111—112).

¹⁷ »Magister Seraphinus de Ragusio, ad instantiam regis Ferdinandi et dominorum Cardinalium et aliorum, et ex iustis causis fuit factus vicarius conventuum reformatorum Dalmatie, ita tamen quod nullum preiudicium fiat vicariatus fratris Bartholomei de Bergamo. Si autem magister Seraphinus non acceptaret dictum officium vel resignaret, tunc factus est vicarius magister Thomas de Ragusio loco sui. Nullus inferior impediatur. Nullis obstantibus. 21 iulii (1474)« (S. Krasić, n. dj. str. 173, br. 117).

¹⁸ N. dj. str. 174, br. 121.

¹⁹ »Magister Seraphinus, qui a fratribus conventus Ragusini fuerat electus in priorem et confirmatus a fratre Bartholomeo de Alzano et ab eodem postea sine fratrum consensu absolutus, denuo auctoritate Apostolica fit prior conventus Ragusini cum potestate presentandi fratres pro audientia confessionum et exigendi ultimas voluntates. Datum Rome 6 februarii 1475 a Nativitate« (n. dj. str. 177, br. 156).

²⁰ Otomu v. S. Krasić, *Filozofsko-teološki studij dominikanskog reda u Zadru (1396—1806)*: Zadarska revija, god. XXXVI, br. 1—2 (1987), 3—42.

²¹ G. Brotto—G. Zonta, n. dj. str. 251.

²² »Magister Thomas prefatus fuit assignatus in regentem conventus Paduani, si magister Franciscus de Neritono consenserit, alias non. 2 iulii (1474)« (S. Krasić, *Regesta pisama generala dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku (1392—1600)*, str. 173, br. 116).

²³ S. Krasić, n. dj. str. 172—173, br. 111.

²⁴ »Magister Thomas de Ragusio habuit licentiam ire in Hungariam et quocumque voluerit, et predicare, confessiones audire, elemosinas et bona recipere, socium assumere et mutare, super quem habet auctoritatem priorum conventualium. Nullus inferior. 20 iulii (1474) (S. Krasić, n. dj. str., 173 br. 115).

²⁵ S. Krasić, n. dj. str. 173—174, br. 120—121.

²⁶ N. dj. str. 177, br. 157.

²⁷ N. dj. str. 181, br. 198.

²⁸ F. Banfi, n. dj. str. 17, dokumenat br. 1.

²⁹ Ne radi se ni o kakvom sveučilištu u pravom smislu riječi, kako misle neki mađarski povjesničari. U službenoj terminologiji dominikanskog reda latinski se naziv »universitas« često uzima kao sinonim za »studium generale«, pa ga i ovdje treba uzeti u tom smislu. Ovdje ujedno valja naglasiti da je o njemu najopširnije i najbolje pisao mađarski povjesničar F. Banfi u svojoj već citiranoj raspravi *Antonio da Zara O.P., confessore della regina Beatrice d'Ungheria* koja nam je bila vrlo korisna u ovom prikazu Antunova života i rada.

³⁰ »Frater Antonius de Jadra conventus Zagrabiensis, baccalarius, habet licentiam summendi insignia magistralia in universitate Budensi eo modo, quo a Sede Apostolica ordinabitur, et ipso assumpto gaudet privilegiis magistrorum. Datum Rome 8 septembris (1477)« (ondje, br. 2; S. Krasić, n. dj. str. 197, br. 375).

³¹ O školskom sustavu u dominikanskom redu i načinu stjecanja akademskih naslova v. S. Krasić, *Filozofsko-teološki studij dominikanskog reda u Zadru (1396—1806)*: Zadarska revija, 1—2 (1987), str. 10—12, 26—27.

³² Petar Niger (Schwarz), njemački dominikanac iz Würzburga, bio je u svoje vrijeme veoma cijenjen i tražen profesor filozofije, teologije i filologije te vrstan propovjednik. Mnogo je putovao po Evropi i predavao na raznim učilištima svoga reda u Njemačkoj, Francuskoj, Španjolskoj i Italiji. Družeći se sa španjolskim židovskim rabinima izvrsno je naučio hebrejski te prvi od kršćanskih filologa napisao gramatiku tog jezika. Objavio je *Tractatus contra Iudaeos* i nekoliko drugih djela od kojih je za nas najznačajnije *Clipeus thomistarum* objavljeno u Veneciji 1481 (usp. S. Ferrarius, *De rebus Hungaricae Provinciae Ordinis Praedicatorum, Viennae Austriae* 1637, str. 449—454; P. Wallaczky, *Tentamen historiae litterarum sub rege gloriosissimo Matthia Corvino de Hunyad in Hungaria*, Lipsiae 1769, str. 36).

³³ U posveti svog djela *Clipeus thomistarum* kralju Matiji Korvinu Niger spominje »fratrem Antonium Jadertinum, Tuae Majestatis Regiae capellanum«. Malo iza toga ponovno spominje »fratrem Antonium Jadriatinum... Ilustrissime Beatricis ornatissime amantissimeque Consortis tue spiritualem patrem et confessorem.«

³⁴ Frater Antonius de Jadra predictus, confessor regine Hungariae, cui provincialis concessit socium cum quo possit ire ad civitatem et ad alia loca, habuit confirmationem et denuo concessionem. Item quod possit petere elemosinas, retinere cameram suam in conventu Budensi et confiteri cui-cumque fratri etc., et bis in anno. Et nullus omnino impediatur. Datum Rome 9 septembris (1477)« (F. Banfi, n. dj. str. 17—18, br. 3; S. Krasić, n. dj. str. 197—198, br. 376).

³⁵ Usp. F. Banfi, n. dj. str. 20, br. 13.

³⁶ U tom pismu iz g. 1480, o kojem će poslije biti više govora, kralj na jednom mjestu za nj, kaže: »confessor Serenissimae Reginae, consortis meae carissimae« (usp. tekst uz bilj. 68).

³⁷ O tomu v. Albert De Berzeviczy, *Béatrice d' Aragon, reine de Hongerie (1457—1508)*, tome I, Paris 1911, str. 40—54.

A. De Berzeviczy, n. dj. str. 214—218, 240—267.

³⁹ Guglielmo Fraknoi — Giuseppe Fögel — Paolo Gulyas — Edit Hoffmann, n. dj. str. 17.

⁴⁰ Usp. F. Banfi, n. dj. str. 20.

⁴¹ »Frater Antonius de Jadra baccalarius conventus Zagrabiensis, ad instantiam regis et regine fuit factus vicarius super conventu Budensi, qui removetur a cura provincialis. Datum Rome 26. aprilis, sicut plane in copiis literarum potentium et regium signatur. Vide plenius contractum« (F. Banfi, n. dj. str. 10; S. Krasić, n. dj. str. 203, br. 433).

⁴² »Reverendo provinciali subiicitur conventus Budensis, a cuius vicariatu absolvitur frater Antonius de Jadra, confessor regine, que eum petierat in

vicarium. Et ipse frater Antonius subiicitur provinciali et declaratur non habere vocem activam vel passivam atque pertinere ad conventum Budensem, sed solum ibi habere mansionem» (F. Banfi, n. dj. str. 18, br. 8; S. Krasić, n. dj. str. 203, br. 437).

⁴³ »Frater Antonius de Jadra, confessor regine Ungarie, potest assumere in socios fratrem Thomam Batka de Seghedino et unum conversum. Et eximitur a iurisdictione provincialis et omnis alterius inferioris magistro Ordinis, dummodo et ipsi nullam habeant in Ordine potestatem et se non intromittant de negociis Ordinis, neque Ordinem aut fratres molestant, alioquin presentes littere nullius sint roboris vel momenti. Datum Raete die 30 aprilis <1480>« (Krasić, n. dj. str. 204, br. 444).

⁴⁴ Magistro Luce de Wacia, priori conventus Budensis, fratri Marco de Debreczen, priori conventus Albe Regalis, et fratri Antonio de Jadra, baccaureo Budensi, et duobus in concordia committitur et precipitur, quod iudicent inter fratrem Dominicum de Gara et patres conventus Garensis de pecuniis sibi ablatis et damnis illatis et faciant iustitiam, appellatione remota etiam per censuras, quarum absolutio magistro reverendissimo reservatur. Datum Rome 21 septembris 1477« (F. Banfi, n. dj. str. 18, br. 4; S. Krasić, n. dj. str. 198, br. 378).

⁴⁵ Usp. S. Krasić, *Filozofsko-teološki studij dominikanskog reda u Zadru (1396—1806)*, str. 11.

⁴⁶ Usp. F. Banfi, n. dj. str. 9 i 18—19; S. Krasić, *Regesti pisama generala dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku (1390—1600)*, str. 203, br. 440.

⁴⁷ »Ad cujus dignissimi studij ineunda principia, ex Herbipoli Germaniae civitate, evocatus sum per venerabilem virum fratrem Antonium Jadratinum, in ordine meo doctrina, atque religione prestantem, quem antea et tue Majestatis regie capellanum, et Illustrissime regine Beatricis ornatissime amantissimeque Consortis tue spiritualem patrem et confessorem cognoveram, nunc vero electum, tue clementie gratia, in Modrussiensis antistitem per jocunde cognosco. Iam data sunt rei exordia sua, et Summo opulante Deo, dulces litterarum fructus carpuntur in dies, vt nimirum queas et quidem pulchre cum sanctissimo Apostolo dicere: Ego plantavi, rigarunt preceptores, Deus vero incrementum dedit« (*Clipeus thomistarum*, Epistola ad Regem).

⁴⁸ U toj posveti Niger, između ostaloga, navodi: »Nec solis armis, ac viribus populum tuum, Celeberrime Princeps, splendidum reddere, tutumque atque tranquillum servare desudar, sed industria, ac censu, magnopere curas cum bonis artibus, ac litteris adornare. Instituiti namque hac Civitate Buda, florentissimi regni tui sede, apud Praedicatorum Ordinis Fratres universale gymnasium, ubi cuncti generis discipline Philosophiae, Theologiae, sancteque Scripture, vbertim possit, quod quisque cupit, haurire. Operi vero tam pio, tamque mortalibus profuturo, non solum originis et fundamenti vnicus author existis; sed gratiae quoque, at authoritatis, conservationis, atque proventus, benignus es semper indultor. Preceptores namque, et qui regendo studio presidentes habentur, aurum quotannis abs tua Majestate affluenter excipiunt. Scholaribus vero ipsis, conservis meis, cibos, vestimenta, lectos, et quae hominibus per diem, ac noctem opportuna sunt, abunde largiris. Preferunt nempe hec in omnes beneficia tua; te Regem

clementie et bonitatis esse demonstrant, sapientiam, humanitatem ostendunt, munificentiamque declarant.«

⁴⁹ S. Krasić, n. dj. str. 183, br. 217.

⁵⁰ »Conventui Budensi provincie Ungarie damus in regentem magistrum Seraphinum de Ragusio pro primo anno; pro secundo et tertio providebit reverendus provincialis« (*Acta capitulorum generalium Ordinis Praedicatorum ab anno 1380 usque ad annum 1498*, vol. III: Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum historica, tomus VIII. Recensuit Fr. Benedictus Maria Reichert. Romae 1900, str. 348).

⁵¹ *Bibliotheca Ragusina in qua Ragusini scriptores eorumque gesta et scripta recensentur*, tomus IV, Zagreb, JAZU, 1980, str. 80 i 132.

⁵² »Magister Seraphinus et magister Thomas de Ragusio fuerunt remoti a provincia Hungarie et assignati ad provinciam Dalmatie. Et precipitur eis quod quam primum, relicta provincia Hungarie, redeant ad provinciam suam. Datum Rome 26 martii <1479>« (S. Krasić, n. dj. str. 202—203, br. 432).

⁵³ Usp. S. Krasić, *Congregatio Ragusina Ord. Praed. (1487—1550)*. Roma, Istituto Storico Domenicano, str. 179—180. O Buniću se mogu naći podaci još u sljedećim djelima: S. Crijević, *Iconotheca illustrium fratrum Congregationis Ragusinae* (rukopis u knjižnici dominikanskog samostana u Dubrovniku), str. 93—94; F. M. Appendini, *Notizie storico-critiche sulle antichità, istoria e letteratura de' ragusei*, II. Dubrovnik, 1803, str. 81; S. Gliubich, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna 1856, str. 46; isti, *Ogledalo književne povijesti jugoslavenske na područvanje mladeži*, Rijeka 1869, str. 318.

⁵⁴ U knjizi vijeća Umoljenih Dubrovačke Republike ne spominje njegovo ime, nego se samo navodi da je kardinal. Čini se da se radi o Gabrielu Rangoneu, egerskom biskupu (1467—1476) koji je 10. prosinca 1477. bio imenovan kardinalom (usp. C. Eubel, *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*, II, Monasterii 1914, str. 18).

⁵⁵ »Die XXVIII Augusti 1478. Prima pars est de portando ad Maius Consilium de faciendo gratiam magistro Thomae de Basilio et magistro Seraphino de Bona ad contemplationem et petitionem Serenissimi domini nostri Regis Hungarie et Reverendissimi domini Cardinalis legati in Hungaria.

Secunda pars est de non portando. Per XIII, contra XVII.

Prima pars est quod quinque provisores terre debeant portare responsum faciendum pro dictis magistris. Per omnes« (Dubrovnik, Historijski arhiv, Acta Consilii Rogatorum, vol. 23, f. 275r). O tomu je senat raspravljao također 3. rujna poslije podne zaključivši da se odgovori ugarskom kralju i papinskom poslaniku (ondje, f. 277v).

⁵⁶ Ivan Filipec, zvani Prostani ili Priusz, bio je podrijetlom iz Moravske. Kao nagvaradski biskup uživao je veliko povjerenje na ugarskom dvoru (usp. A. De Berzeviczy, n. dj., str. 111; tome II, Paris 1912, str. 191).

⁵⁷ Ondje, vol. 25, f. 140v—141r.

⁵⁸ »Magister Thomas de Ragusio fit vicarius generalis super conventibus, locis et monasterio in districtu Ragusino nostri Ordinis cum potestate omnia faciendi que magister Ordinis potest, etiam si mandatum etc. Absque

impeditum alicuius inferioris etc. Venetiis 10 iulii 1486« (S. Krasić, *Regesta pisama generala dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku (1390—1600)*, str. 213, br. 530). Na toj dužnosti bio je potvrđen 4. srpnja 1487 (ondje, str. 216, br. 556).

⁵⁹ Dubrovnik, Historijski arhiv, Acta Consilii Rogatorum, vol. 31, f. 165r. O Basiljeviću postoji prilično opširna literatura iz koje, pored već citiranih djela, izdvajamo sljedeća: F. M. Appendini, *Notizie istoricocritiche sulle antichità, storia e letteratura de' ragusei*, II, str. 81; M. Breyer, *Prilozi k starijoj književnoj i kulturnoj povijesti hrvatskoj*, Zagreb 1904, str. 186; R. Gill, *Bassegli (de Basileis) Francesco: Dizionario biografico degli italiani*, 7, Roma 1965, str. 115—116; S. Krasić, *Basiljević Toma: Hrvatski biografski leksikon*, 1, Zagreb, Jugoslavenski Leksikografski Zavod, 1983, str. 504.

⁶⁰ S. Krasić, *Regesta pisama generala dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku (1390—1600)*, str. 198, br. 383.

⁶¹ »Illustrissima domina, soror mea honoranda. Ob specialem affectum, quem ad confessorum nostrum gerimus, tum etiam propter eius virtutes, et episcopatum contulimus Modrusiensem...« (F. Banfi, n. dj. 20, br. 13).

⁶² U Ugarskoj je g. 1450. bilo uvedeno načelo da samo državna, odnosno kraljevska vlast ima pravo podjeljivati crkvene nadarbine i imenovati biskupe. Korvin se zalagao više nego bilo koji drugi njegov prethodnik da to pravo očuva, zbog čega je više puta došao u sukob s papom. Najteži je sukob imao sa Sikstom IV. koji je — pozivajući se na crkveno pravo imeno vanja nasljednika biskupa umrlih u Rimu, kao što je to bio slučaj nakon smrti modruškog biskupa Nikole Makinića — imenovao za njegova nasljednika franjevca fra Kristofora iz Dubrovnika (usp. L. von Pastor, *Storia dei Papi*, II, Roma 1911, str. 589—590).

⁶³ »Beatissime pater etc. [...] Misimus ad pedes Sanctitatis Vestre reverendum in Christo patrem dominum Nicolaum episcopum Tininiensem, oratorem nostrum fidelem dilectum, cui iniunximus, ut adhibito secum venerabili Johanne Wythez preposito Waradiensi, altero oratore nostro, super certis rebus nostris Vestre Sanctitati nonnulla referat coram latius explicanda...« (Nagy Iván — Nyárdi Albert *Magyar diplomáciai emlékek Mátyás király korából: Magyar Történelmi Emlékek*, ker. IV, v. III, Budapest 1877, str. 330 i W. Fraknoi, *Mathiae Corvini Hungariae Regis Epistolae ad Romanos Pontifices datae et ab eis acceptae: Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia*, v. II, Budapest 1891, str. 137 i 163).

⁶⁴ Usp. F. Banfi, n. dj. str. 13, bilj. 3.

⁶⁵ »Reverendo patri Christophoro de Ragusio, episcopo etc. Intelleximus te importune infestare reverendissimum dominum cardinalem Sancti Petri ad Vincula pro episcopatu Modrusiensi, quem nos alias fratri Antonio auctoritate iuris patronatus nostri regalis contulimus; nec solum apud ipsum dominum Cardinalem sed et apud Sanctissimum Dominum nostrum esse te vehementer pro hac re importunum, nec aliud agere nisi et vel contra nostram voluntatem ecclesiam illam adipisceris, vel ut Summum Pontificem et Cardinalem prefatum nobis inimicos constituas, quod quidem si (ut cepisti) perges, efficere poteris; sed te certum esse volumus, quia numquam pro pacto ecclesiam illam consequeris. Si vis in regno nostro beneficia consequi, non opus est ut in Urbe te quempiam pro eis ecclesiis que iuris nostri sunt,

sollicites, quia nihil efficies et omnis labor tuus incassum abibit. Cogites autem utrum te deceat, qui cum Ragusinus sis, ex nostra subiectione es, contra nostrum honorem et ius haborare. Laborare quidem poteris, sed nulla importunitate nos ad hoc, quod tu flagitas, induces. Quare multo tibi prestabit, si ab hoc supervacaneo labore desistes, et potius ad alia tibi utiliora animum convertes. Si ecclesiam aliquam sub ipso regimine <nostro> consequi affectas, in hoc regnum et ad curiam nostram venias, et id non ab altero, sed a nobis queras, qui pensatis hominum meritis, scimus esse nobis obsequentibus benefici et liberales. Si autem ab impugnatione iuris nostri non desistes, tu nobis non imputes, si vicissim providebimus, ut tu potius quam nos iniuriam et verecundiam patiaris. In hoc autem certus sis, quod tu ecclesiam illam non obtinebis» (F. Banfi, n. dj. str. 14).

⁶⁶ Usp. C. Eubel, n. dj. str. 136; F. Banfi, n. dj. str. 14.

⁶⁷ W. Fraknoi, *Matthia Corvinus, König von Ungarn 1458—1490, Freiburg im Breisgau* 1891, str. 283—284. Isti povjesničar smatra da kralj svojom prijateljnom cilja na dva neuspjela pokušaja vraćanja na poganstvo u vrijeme kralja sv. Stjepana (usp. F. Banfi, n. dj. str. 14, bilj. 2).

⁶⁸ G. Fraknoi, n. dj. ser. I, vol. VI, Budapest 1891, str. 163. n. CXXV.

⁶⁹ V. Fraknoi, *Mátyás király levelei*, vol. II, Budapest 1895, str. 46, n. 31.

⁷⁰ »Episcopus Modrusensis dominus Antonius de Jadra potest retinere duos fratres, unum clericum et alium conversum, cum ipse sit ab Ordine assumptus. Et nemo inferior etc. Datum Rome die 10. aprilis 1482« (S. Krsić, n. dj. str. 211, br. 510). Usp. bilj. 43.

⁷¹ Usp. C. Eubel, n. dj. str. 136.

⁷² F. Banfi n. dj. str. 16. O Antunu iz Zadra su još donijeli kraće prikaze: S. Ferrarius, n. dj. str. 411 i 451; G. M. Piò, *Delle vite de gli huomini illustri di San Domenico, Parte seconda*, Pavia 1613, lib. III, col. 66, ad annum 1482; V. M. Fontana, *Sacrum Theatrum Dominicanum*, parte I, Romae 1666, ad annum 1491; G. M. Cavallieri, *Galleria dei Sommi Pontefici, Patriarchi, Arcivescovi e Vescovi dell' Ordine dei Predicatori*, vol. II, Benevento 1696, str. 299; V. Babich, *Radii theologici*, Venetiis 1706, br. 20; C. F. Bianchi, *Zara cristiana*, I, Zadar 1877, str. 421—422.

⁷³ Usp. S. Krsić, *Filozofsko-teološki studij dominikanskog reda u Zadru* (1396—1806), str. 24—28.

⁷⁴ »Frater Lucas de Ragusio fuit assignatus in magistrum studentium in conventu Budensi provincie Ungarie pro presenti anno et in bublicum pro sequenti anno. Datum Rome 12 iulii 1479« (S. Krsić, *Regesti pisama generala dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku [1390—1600]* str. 200, br. 402). O Martinušiću sam opširnije pisao u *Congregatio Ragusina Ord. Praed. 1487—1550*, str. 184—185.

⁷⁵ »Frater Martinus Nicolai de Bona de Ragusio assignatur in studentem theologie pro rata provincie sue in conventu Budensi cum precepto quod vadat. Datum Rome 12 iulii 1479« (S. Krsić, *Regesti pisama generala dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku [1390—1600]* str. 200, br. 404).

⁷⁶ Za nj vidi n. dj. str. 171—172, br. 91; str. 180, br. 181; str. 185, br. 235; str. 188, br. 272; str. 189, br. 277.

⁷⁷ Od »materijalnih« studenata provincije Dalmacije koji su krajem XV. st. pohađali predavanja na budimskom generalnom učilištu spominju se fra

Vinko iz Rijeke koji je g. 1488. tamo bio poslan na studij (S. Krasić, n. dj. str. 224, br. 655) i fra Nikola iz istoga grada koji je g. 1495. zbog istog razloga bio poslan u Budim (ondje, str. 237, br. 835).

⁷⁸ Bela Ivany, Florian Banfi i neki drugi mađarski povjesničari raspravljaju o tome kada je učilište Ugarske dominikanske provincije postalo generalno, nastojeći vrijeme njegova ustanovljenja pomaknuti što dalje u prošlost. Međutim, oni previđaju ili zanemaruju svjedočanstvo Petra Nigera, neposrednog svjedoka i sudionika u tim zbivanjima, koje ne ostavlja ni najmanje sumnje u to da je to učilište tek nakon njegova dolaska u Budim steklo status generalnoga (usp. bilj. 6, 12 i 47), a to se upravo podudara s vremenom dolaska u Budim Bunića i Basiljevića.

⁷⁹ Budimski generalni studij se zadnji put spominje g. 1507. kada ga je potvrdila vrhovna skupština dominikanskog reda održana u Paviji (usp. *Acta capitulorum generalium Ordinis Praedicatorum*, vol. IV.: *Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum historica*, tomus IX. Recensuit B. M. Reichert. Romae 1901, str. 68). Povjesničar Ugarske provincije talijanski dominikanac Sigismondo Ferrari tvrdi da je taj studij, nakon Mohačke bitke g. 1526. bio prenesen u dominikanski samostan u našoj Srijemskoj Mitrovici (*De rebus Hungaricae Provinciae Ordinis Praedicatorum, Viennae Austriae* 1637, str. 540), što je malo vjerojatno, jer je i Srijem u to vrijeme došao pod tursku vlast.

⁸⁰ Podigao ga je g. 1505. samostanski prior Marin Bunić Nikolini troškom od 300 perpera koji je snosio Marin Gučetić Lujov (Dubrovnik, Historijski arhiv, *Distributio testamentorum*, vol. 23, f. 241v). Zadnji put se spominje g. 1721. (S. Crijević, *Sacra metropolis Ragusina*, sv. III, str. 390, bilj. 31: rukopis u knjižnici dominikanskog samostana u Dubrovniku).

⁸¹ Usp. S. Crijević, *Bibliotheca Ragusina*, IV, Zagreb, JAZU, 1980, str. 148; isti, *Monumenta Congregationis Sancti Dominici de Ragusio Ordinis Fratrum Praedicatorum*, IV, str. 136–138 (rukopis u knjižnici dominikanskog samostana u Dubrovniku).